

Çalışanların Kamu Kurumlarında Sanal Kaytarma Davranışına Yönelik Düşüncelerinin İncelenmesi

Investigation Of Employees' Opinions On Cyberloafing Behavior In Public Institutions

Yılmaz GÜNEL¹ Abdulkemim GÜLER²

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Divriği Nuri Demirağ MYO, Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Sivas/Türkiye, yilmaz23gunel@gmail.com

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bil. Enstitüsü, İşletme Bölümü, Sivas/Türkiye, aguler@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET

Bilişim Çağı olarak adlandırılan çağımızda, bilişim ve iletişim alt yapısı teknolojik gelişmelerle birlikte geniş coğrafyalara yayılmıştır. Bireyler veya kurumlar birbirleriyle veri ve enformasyon alışverişinde, özellikle iletişim ve bilgisayar ağları ile önemli kazanımlar elde etmiştir. İnternet, kamu kurumlarında vazgeçilmez bir amaca hizmet etmesine karşın çalışanların iş dışı alanlarda eylemde bulunmasına da kolaylık sağlamıştır. Personelin iş yerinde kişisel amaçları doğrultusunda internet kullanımları sanal kaytarma olarak adlandırılmaktadır. Kişilerin bu eylemi gerçekleştirmelerinde etkisi olan faktörlerin belirlenmesi kurumlar tarafından gün geçtikçe daha fazla önemsenir hale gelmiştir. Bu çalışma ile kamu kurumlarında çalışan personelin sanal kaytarma eylemine yönelik düşüncelerinin çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş vb.) göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama aşamasında araştırmacılar tarafından geliştirilen "Sanal Kaytarma Ölçeği" ile kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Çalışmada araştırma yöntemi olarak "Betimsel Yöntem" tercih edilmiştir. Sivas ilindeki kamu kurumlarında kadrolu, sözleşmeli veya işçi statüsünde çalışan ve 18 yaş veya üzerinde bulunan kişiler araştırmamın evrenini, yüz yüze veya online olarak kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılan 490 kişi ise çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin analizi SPSS 25.0 istatistik paket programıyla yapılmıştır. Elde edilen verilerin dağılımlarının normal olmadığı Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi sonucunda belirlenmiş ve nonparametrik istatistiksel yöntemlerden (Kruskal Wallis H Testi, Mann Whitney U Testi, Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U Testi) yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğunun interneti mesai saatleri içerisinde bireysel amaçlar için kullanmayı kabul edilebilir bir durum olarak gördüğü; teknolojik araçları (bilgisayar, akıllı cep telefonu, tablet vb.) kullanma beceri seviyelerinin iyi düzeyde olduğu; iş dışında internet ve bilgisayarı bir veya iki saat arasında kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların sanal kaytarmaya yönelik düşüncelerinde cinsiyet, medeni durum, internetin kişisel amaçlar için kullanımı, yaş, eğitim durumu, istihdam durumu, aylık gelir ve kamu kurumlarında çalışma süresi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanal Kaytarma, İşle İlgili Olmayan Faaliyet, İş Dışı İnternet Kullanımı.

ABSTRACT

In our era, known as the Information Age, the IT and communications infrastructure were spread across vast geographies along with technological advances. Individuals or organizations have seen significant gains in exchanging data and information with each other, especially communications and computing networks. The internet also served an indispensable purpose in public institutions, but facilitated employees to take action in non-work areas. For the personal purposes of staff in the workplace, Internet uses are referred to as virtual slacking. The factors that influence the individual in carrying out this action are becoming more and more important to the institutions. This study is intended to determine whether the thoughts of personnel working in public institutions on virtual shifts vary according to various variables (gender, age, etc.). The research uses a self-knowledge form with the "Virtual Scale of Recovery" developed by researchers during the data collection phase. The study preferred "The Illustrative Method" as a method of research. In Sivas prefecture, 490 people who are employed in public institutions, contracted or employed workers, and are 18 years or older make up the study's universe, and 490 people who are easily identified by face-to-face or online sampling. Analysis of the research data was done by the SPSS 25.0 statistical packet program. As a result of the Kolmogorov-Smirnov Normality Test, where the data distribution is not normal, nonparametric statistical methods (Kruskal Wallis H Test, Mann Whitney U Test, Bonferroni Correction Mann Whitney U Test) were used. The study found that the majority of participants

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 18 Ağustos 2022

Kabul Tarihi: 28 Eylül 2022

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Sorumlu Yazar

Abdulkemim GÜLER

ARTICLE INFOS

Article History

Received: August 18, 2022

Accepted: September 28, 2022

Article Type

Research Article

Responsible Author

Abdulkemim GÜLER

consider using the internet for individual purposes during business hours; that their ability to use technological tools (computers, smartphones, tablets, etc.) is good; that they use the internet and computer for one or two hours outside of work. In addition, participants' thoughts on virtual shifting are found to be significant differences in gender, marital status, use of the internet for personal purposes, age, educational status, employment status, monthly income, and duration of employment variables in public institutions.

Keywords: *Cyberloafing, Non-Work Activity, Non-Work Internet Use.*

1. Giriş

Günümüzde iletişim araçlarında önemli gelişmelerin olması ve kullanımlarının giderek yaygınlaşmasıyla iletişim araçları hayatımızda önemli değişikliklere neden olmuştur. Pandemi döneminde insanların evden dışarı çıkamaması ve böylece iletişim araçlarına daha çok rağbetin artması bu araçların önemini açıkça göstermiştir. Toplumda meydana gelen bu tür değişiklikler, rekabeti arttırmış, dönüşümde hızlı bir kitleye hitap etmiş ve kurumların yeni politikalar belirlemelerine yol açmıştır (Wallace, 2004; akt. Avcı vd., 2022: 2088).

Sanal kaytarma, bir iş yerinde çalışan personelin mesai saatleri içinde çalıştığı kurumların internet bağlantısı aracılığıyla kullandığı bilgisayar veya akıllı cep telefonunu bireysel amaçları için kullanması şeklinde ifade edilmektedir (Lim, 2002; 675). Siber aylıklık ya da diğer adıyla sanal kaytarma, zamanın verimsiz geçmesine sebep olan normalden sapan iş yeri davranışı (çalışanların isteyerek yaptıkları ve kurumun normlarını ihlal eden, çalışanların ve kurumun huzurunu olumsuz yönde etkileyen faaliyetler) şeklinde değerlendirilmektedir (Lim ve Teo, 2005: 1083). Kısaca sanal kaytarma, bir kurumda bilgisayar, tablet, telefon, internet vb. kitle iletişim araçlarını kullanarak zaman kaybetme davranışıdır. Ayrıca bu davranış kurumlar için sorunlu bir davranıştır (Askew vd., 2014: 510).

Blanchard ve Henle (2008) çalışanların içinde bulunduğu iki temel sanal kaytarma çeşidi olduğunu ileri sürmüştür:

- **Önemsiz (Minör) Sanal Kaytarma:** Çalışanların bireysel e-posta, mail vb. gönderme veya alma, finans, spor vb. web sitelerini takip etme ve online alışveriş yapma faaliyetlerini ifade etmektedir. Önemsiz sanal kaytarma davranışları, bireysel telefon görüşmesi yapmak, su soğutucu, fotokopi makinesi vb. araçların yanında sohbet etmek gibi iş yerlerinde her ne kadar uygun gibi gözükmese de göz ardı edilebilecek davranışlar şeklinde ifade edilmektedir.

- **Önemli (Ciddi) Sanal Kaytarma:** Çalışanların online bahis, kumar vb. oynama, müzik indirme, çeşitli uygunsuz web sitelerini ziyaret etme gibi faaliyetlerini içermektedir. Önemli sanal kaytarma davranışları, online web sitelerinde kumar oynama, sohbet platformlarında başkalarıyla konuşma, müzik indirme, yetişkin içerikli siteleri ziyaret etme gibi kötü eğilimli ve potansiyel olarak yasa dışı davranışlar olarak ifade edilmektedir (Blanchard ve Henle, 2008: 1070-1078).

Ayrıca Weissenfeld vd. (2019) yaptıkları çalışmada sanal kaytarma davranışının nedenlerini bireysel faktörler, iş ile ilgili faktörler ve örgütsel faktörler olmak üzere üç kategoride incelemişlerdir. Bireysel faktörler kategorisinde; demografik ve kişilik özellikleri, özel hayatla ilgili faktörler, bireysel alışkanlık ve inançlar ile tükenmişlik yer almaktadır. İş ile ilgili faktörleri; örgütsel pozisyon, gelir düzeyi, stres, can sıkıntısı ve örgütsel yalnızlık, işin yapısı ve iş yükü oluşturmaktadır. Son olarak örgütsel faktörlerde; örgütsel normlar, internet kullanım şekilleri, örgütsel yaptırımlar, internete erişme durumu, örgütsel adalet ve örgütsel özdeşleşme yer almaktadır.

Çalışanların iş yerinde iş dışı konularda kişisel amaçları için interneti kullanma davranışı olarak ifade edilen sanal kaytarma

eylemi hem kamu hem de özel sektörde önemli bir sorun olduğundan dolayı bu konu üzerine pek çok çalışma yapılmıştır.

Bock ve Ho (2009), sanal kaytarmayı iş saatleri içinde internetin kişisel amaçlar için kullanılması olarak ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda, çoğu çalışanın mesai saatleri içinde internette iş dışı amaçlarla gezinirken, iş dışı bilgi işlem kullanımının hız kazandığı ve internetin iş dışı amaçlarla kullanılmasının etkisinin kesin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anandarajan vd. (2011), sanal kaytarmayı çalışanların kendi istekleri doğrultusunda kurumun oluşturduğu kuralların aksine isteyerek yaptıkları online davranışlar olarak tanımlamışlardır. Araştırma sonucunda, kişisel web kullanım alanlarını hangi faktörlerin oluşturduğunu ve bireysel veya kurumsal fayda boyutları üzerinden çeşitli kullanımların birbirleriyle ilişkisini belirtmişlerdir.

Lim ve Chen (2012), sanal kaytarmanın kurum çalışanlarının duyguları ve çalışmalarını üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmada, çalışanların siber aylıklığa karşı tutumlarını ve siber aylıklığın çalışanların iş verimliliğinde artış veya azalışa yol açabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Örücü ve Yıldız (2014), akademik ve diğer üniversite personeli arasındaki sanal kaytarma faaliyetlerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonuçları sanal kaytarma durumlarının çalışan personelin demografik özellikleri bakımından önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Özdem ve Demir (2015), yaptıkları çalışmalarında Giresun ilindeki ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim okullarındaki okul yöneticilerin çalışma ortamlarında kullandıkları sanal kaytarma çeşitlerini ve sanal kaytarma faaliyetlerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda yöneticilerin önemsiz sanal kaytarma boyutundaki puanların ortalamasının, önemli sanal kaytarma boyutundaki ortalamaya nazaran daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Ünal ve Tekdemir (2015) yaptıkları çalışmada, bir kamu kurumunda çalışan personelin sanal kaytarma ile ilgili durumlarını gözlemlemiş ve bu durumlarının çeşitli etkenlere göre değişip değişmediğini araştırmışlardır. Araştırma sonuçları sanal kaytarma faaliyetlerinin kamu çalışanlarında düşük seviyede gerçekleştiğini ve bu faaliyetlerin seviyesinin çeşitli değişkenlerle göre (eğitim, yaş, pozisyon, çalışma yılı, internet kullanma becerisi ve kullanma sıklığı vs.) aralarında önemli farklılıklar olduğunu göstermiştir.

Arslan ve Demir (2016), bir kamu kurumunda hemşirelerin sanal kaytarma davranışı eğilimlerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırma sonucunda hemşirelerin önemli ve önemsiz sanal kaytarma eğilimlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Demir vd. (2017), sağlık çalışanlarının yaptığı hem önemli hem de önemsiz sanal kaytarma davranışlarını çalıştıkları iş yerlerinde olumsuz yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Ürek vd. (2018) yaptıkları çalışmada, sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışı sergileyip sergilemediklerini saptamak ve bu davranışların farklı kişisel, demografik ve kurumlarda internet kullanımı ile ilgili ilişkilerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışlarının düşük düzeyde olduğu ve çalışanların yaş, cinsiyet, medeni durum, bilgisayar kullanımı için kullanılan araçlar bakımından önemli farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Küçük ve Nur (2019), Harran Üniversitesi'nde görev yapan akademik personel ve idari personelin sanal kayıtma faaliyetleriyle iş yerindeki verimlilik arasındaki ilişkileri tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda çalışan personelin sanal kayıtma davranışlarıyla iş yerindeki verimlilik arasında pozitif fakat zayıf bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Sadıç vd. (2020) yaptıkları çalışmada, bir üniversitede sanal kayıtma ve örgütsel vatandaşlık davranışlarının alt boyutlarıyla demografik özellikleri analiz ederek, değişen etkenlerin nedenlerini tartışmışlardır. Araştırmada sanal kayıtmanın yeni boyutları oluşturularak literatüre katkı sağlanmıştır. Ayrıca üniversitelerdeki sanal kayıtma olgusunun farkındalık oluşturması ve üniversite personelinin örgütsel vatandaşlık davranışlarının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Bayar (2021), bir kurumda görev yapan hemşirelerde sanal kayıtma davranışlarının seviyelerini tespit etmiş ve hemşirelerin bu olguya karşı tavırlarını sosyo-demografik özelliklere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda hemşirelerin önemli ve önemsiz sanal kayıtma davranışlarının ortalamadan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca genç yaş grubunda, evli, gelir seviyesi yüksek ve meslekte yeni olan hemşirelerde sanal kayıtma davranışının riskli olduğu belirtilmiştir.

Hoşgör vd. (2021), hemşirelerin sanal kayıtma davranışları ve hizmet verme yatkınlığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda sanal kayıtma ile hizmet verme yatkınlığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Koç ve Altuntaş (2021), sağlık sektöründe sanal kayıtma davranışını araştırmış ve sağlık çalışanlarında sanal kayıtma davranışlarının ne durumda olduğu ile ilgili çalışma sonuçlarını derlemiştir. Sanal kayıtmanın olumlu ve olumsuz etkileri ve sonuçlarını tespit etmişlerdir.

Gültekin ve Ulusoy (2022), sağlık çalışanlarında sanal kayıtmayla örgütsel güven arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonuçları, sanal kayıtmayla örgütsel güven arasında önemli bir ilişkinin bulunmadığını göstermiştir.

Avcı vd. (2022), çalışanların sanal kayıtma davranışıyla işteki performansları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, idari personelin sanal kayıtma davranışları ve alt boyutlarıyla çalışanların performansları arasında olumsuz yönde ve önemli ilişkiler saptanmıştır.

Sanal kayıtmanın işletmelerin verimliliklerini genelde negatif yönde etkileyen bir olgu olduğu ve bu nedenle de üzerinde daha çok araştırmanın yapılması gerektiği aşikârdır (Yıldırım ve Öztürk, 2022: 201-202). Özellikle günümüzde teknolojinin sağladığı avantajlar ile bir işin yapılması esnasında insan faktörünün azalması, çalışanlarda iş yerinde daha fazla boş zaman edinmesine olanak sağlamış ve bu durum araştırılması gereken önemli bir konu haline gelmiştir.

Bu çalışma ile kamu kurumlarında çalışan personelin sanal kayıtma eylemine yönelik düşüncelerinin çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir vb.) göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, kamu kurumlarında çalışan personelin sanal kayıtmayı nasıl gördükleri ve bu eylemi gerçekleştirmelerinde hangi faktörlerin etkisi olduğu; sanal kayıtma davranışının olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesi ve olumsuz yönlerinin ortadan kaldırılmasına veya azaltılmasına katkı sağlayacağı yönünde gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından önemli görülmektedir.

2. Yöntem

2.1 Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Araştırmada yöntem olarak nicel araştırma yöntemi tercih edilmiş, araştırılmak istenen problemin mevcut durumunun ortaya konması adına da "Betimsel Yöntem" niceliksel araştırma modeli olarak kullanılmıştır. Araştırmada kamu kurumlarında çalışan personelin iş yerinde sanal kayıtma davranışına yönelik görüşleri incelenmiş ve şu hipotezler oluşturulmuştur:

H₁: Sanal kayıtma davranışı çalışanların cinsiyetine göre farklılık gösterir.

H₂: Sanal kayıtma davranışı çalışanların medeni durumuna göre farklılık gösterir.

H₃: Sanal kayıtma davranışı çalışma saatleri içinde internetin bireysel amaçlar için kullanılmasının kabul edilebilir bir durum olarak görülmesine göre farklılık gösterir.

H₄: Sanal kayıtma davranışı çalışanların yaşına göre farklılık gösterir.

H₅: Sanal kayıtma davranışı çalışanların eğitim durumuna göre farklılık gösterir.

H₆: Sanal kayıtma davranışı çalışanların istihdam durumuna göre farklılık gösterir.

H₇: Sanal kayıtma davranışı çalışanların aylık gelirine göre farklılık gösterir.

H₈: Sanal kayıtma davranışı çalışanların kamu kurumlarında çalışma sürelerine göre farklılık gösterir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Sivas ilinde hizmet veren herhangi bir kamu kurumunda kadrolu, sözleşmeli veya işçi statüsünde çalışan ve 18 yaş veya üzerinde bulunan kamu personelinden; örneklemini ise bu evren içerisinde araştırmaya gönüllü katılım ilkesi doğrultusunda katkı sağlayan 490 kişiden oluşmaktadır. Çalışmada verilerin toplanması aşamasında kolayda örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Kolayda örnekleme yönteminde, örnekleme en kolay ulaşılan birimlerin tercih edilmesi temeline dayanan örneklem oluşturulma tekniği uygulanır. Bu yöntemde göre, doğru yerde ve zamanda bulunan kişilere araştırmacılarca gönüllülük temeline dayalı katılım gerçekleştirilir. Ankete katılım sağlayan her kişi örnekleme alınır ve örneklem sayısı hedeflenen seviyeye gelinceye kadar bu işleme devam edilir (Altunışık vd., 2012: 142).

2.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği seçilmiştir. Ankete yer alan veri toplama araçlarından biri araştırmacılar tarafından oluşturulan, katılımcıların kişisel özelliklerini yansıtan (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim, istihdam durumu, aylık gelir) ve teknolojik araçlar ile internet kullanımına yönelik soruların yer aldığı bilgi amaçlı formdur. Ankete yer alan bir diğer veri toplama aracı ise araştırmacılarca (Güler ve Günel, 2022) geliştirilen, dört alt boyut (kişisel işlemler, bilgi edinme, eğlenceli vakit, kazanç sağlama) ve 25 maddeden oluşan Sanal Kayıtma Ölçeği (SKÖ)'dir. Ölçeğin orijinal formunda, açıklayıcı faktör analizi sonrası elde edilen bu dört faktör yapı geçerliğinin sağlanması için doğrulayıcı faktör analizi yapılarak desteklenmiştir. Ayrıca ölçeğin güvenilirlik analizlerine ilişkin; ölçme sonuçlarının zamanla farklılaşmadığı test-tekrar-test yöntemi ile tespit edilmiş; ölçeğin iç tutarlılığına yönelik olarak da ölçeğin alt boyutlarına ve ölçeğin tamamına ait Cronbach α katsayıları incelenmiştir. Ölçeğin orijinal formunda "kazanç sağlama" boyutuna ilişkin Cronbach α değeri (0,889) şeklinde hesaplanırken "bilgi edinme" boyutu için (0,904), "kişisel işlemler" boyutu için (0,888), "eğlenceli vakit" boyutu için (0,878), ölçeğinin tamamına ait Cronbach α değeri ise (0,907) olarak hesaplanmış ve ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katkı sağlayan katılımcılara sanal kayıtma ölçeğinde

yer alan ifadelerle 5'li Likert tipi ölçeği kullanarak, 5-Kesinlikle katılıyorum, 4-Katılıyorum, 3-Kararsızım, 2-Katılmıyorum ve 1-Kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Ayrıca Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunca araştırmanın bilimsel yayın etiği kurallarına uygunluğunun incelenmesi talep edilmiş, kurulun yaptığı inceleme sonucunda 05.07.2021 tarihli ve 54895 sayılı kararıyla çalışmanın etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu kapsamda kamu personeli olarak Sivas ilinde hizmet veren kişilere 12.11.2021-25.06.2022 tarihleri arasında anketler online veya yüz yüze uygulanmıştır.

2.4 Verilerin Analizi

Ankette yer alan sorulardan eksik, yanlış veya özensiz cevaplananlar analize dâhil edilmemiş ve veriler SPSS 25.0 istatistik paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan beşli Likert tipi Sanal Kaytarma Ölçeğinin derecelendirme boyutuna ilişkin puan aralığı; "Kesinlikle katılmıyorum" için 1,00 ile 1,79 puan arası, "Katılmıyorum" için 1,80 ile 2,59 puan arası, "Kararsızım" için 2,60 ile 3,39 puan arası, "Katılıyorum" için 3,40 ile 4,19 puan arası ve "Kesinlikle katılıyorum" için 4,20 ile 5,00 puan arası biçiminde belirlenmiştir. Sanal Kaytarma Ölçeğinin güvenilirliği, ölçeğin tamamının ve ölçekteki her bir boyutun Cronbach α katsayısı ile incelenmiştir. SKÖ'de yer alan alt boyutlara ait Cronbach α değerleri; kişisel işlemler boyutu için (0,855), bilgi edinme boyutu için (0,823), eğlenceli vakit boyutu için (0,872), kazanç sağlama boyutu için

(0,875) şeklinde hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin tamamına ait Cronbach α değerinin de (0,820) olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin tamamının ve ölçekteki her bir boyutun Cronbach α katsayı değerinin 0,80'den yüksek olması nedeniyle ölçeğin "yüksek güvenilirlikte" olduğu tespit edilmiştir (Tavşancıl, 2010: 29). SKÖ'de yer alan dört alt faktöre ve ölçeğin tamamına ilişkin ortalama puanların normal dağılım sergilemediği Kolmogorov-Smirnov Normallik testi ile belirlenmiştir ($p < 0.05$). Veriler normal dağılmadığından, ikili gruplar ortalamaları arasındaki farklılık Mann-Whitney U ve ikiden fazla gruplar ortalamaları arasındaki farklılık ise Kruskal Wallis H testi kullanılarak incelenmiştir. Bu testlerin sonucunda anlamlı farklılık saptanan gruplardaki farklılıkların hangi alt gruplardan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla grup ortalamaları Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi ile ikili olarak karşılaştırılmıştır. İkili karşılaştırmalarda önem seviyesi ($\alpha = 0.05$) yapılan ikili karşılaştırma adedine bölünerek yeni önemlilik düzeyi elde edilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özelliklerine ait bulgular Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Sonuçlar

	Değişkenler	N	Yüzde %		Değişkenler	N	Yüzde %
Cinsiyet	Erkek	332	67,8	Medeni Hal	Evli	375	76,5
	Kadın	158	32,2		Bekâr	115	23,5
	Genel Toplam	490	100,0		Genel Toplam	490	100,0
Yaş	18-29	79	16,1	Eğitim Durumu	Lise ve altı	63	12,9
	30-44	261	53,3		Önlisans	155	31,6
	45-59	111	22,7		Lisans	205	41,8
	60 yaş ve üzeri	39	8,0		Lisansüstü	67	13,7
	Genel Toplam	490	100,0		Genel Toplam	490	100,0
Aylık Gelir	4500 TL'den az	8	1,6	Kamu Kurumlarında Toplam Çalışma Süresi	5 yıldan az	80	16,3
	4500-5999 TL	128	26,1		5-10 yıl arası	147	30,0
	6000-7999 TL	278	56,7		10-15 yıl arası	122	24,9
	8000 TL ve üstü	76	15,5		15-20 yıl arası	79	16,1
	Genel Toplam	490	100,0		20 yıldan fazla	62	12,7
İstihdam Durumu	Kadrolu	325	66,3	Genel Toplam	490	100,0	
	Sözleşmeli	103	21,0				
	İşçi	62	12,7				
	Genel Toplam	490	100,0				

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %67,8'i erkek ve %32,2'si kadın olup %76,5'i evli ve %23,5'i de bekârdır. Katılımcıların %16,1'i 18 ile 29 yaş arasında olup %53,3'ü 30 ile 44 yaş arasında, %22,7'si 45 ile 59 yaş arasında ve %8'i ise 60 veya üzeri bir yaşıdadır. Araştırmaya katılanların %12,9'u lise veya altı bir okul mezunu iken %31,6'sı ön lisans, %41,8'i lisans ve %13,7'si ise lisansüstü mezuniyet seviyesine sahiptir. Araştırmaya katılanların %1,6'sının aylık geliri 4500 TL'den az olup %26,1'inin 4500-5999 TL arasında,

%56,7'sinin 6000-7999 TL arasında ve %15,5'inin de 8000 TL veya üzerindedir. Katılımcıların istihdam durumu incelendiğinde; %66,3'ünün kadrolu, %21'inin sözleşmeli ve %12,7'sinin de işçi olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %16,3'ünün 5 yıldan daha az bir süre kamu kurumlarında görev yaptığı, %30'unun 5-10 yıl arası bir süre görev yaptığı, %24,9'unun 10-15 yıl arası bir süre görev yaptığı, %16,1'inin 15-20 yıl arası bir süre görev yaptığı ve %12,7'sinin de 20 yıldan fazla görev yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2

Katılımcıların Bazı Teknolojik Aletlere İlişkin Düşüncelerine Ait Bulgular

Sorular	Değişkenler	N	Yüzde
Çalışma saatleri içerisinde interneti kişisel amaçlar için kullanmak kabul edilebilir bir durum mudur?	Evet	373	76,1
	Hayır	117	23,9
	Genel Toplam	490	100,0
Bilgisayar, akıllı cep telefonu, tablet vb. araçları kullanma beceri seviyeniz nedir?	Zayıf	17	3,5
	Orta	159	32,4
	İyi	247	50,4
	Çok İyi (ileri)	67	13,7
	Genel Toplam	490	100,0
İş dışında, internet ve bilgisayarı günlük ortalama kullanma süreniz ne kadardır?	Hiç	35	7,1
	1 saatten daha az	119	24,3
	1-2 saat arası	182	37,1
	2-4 saat arası	119	24,3
	4 saat ve üzeri	35	7,1
Genel Toplam	490	100,0	

Katılımcıların %76,1'i mesai saatleri içerisinde interneti bireysel amaçları için kullanmayı kabul edilebilen bir durum şeklinde görürken %23,9'u bunun tersini düşünmektedir (Tablo 2). Ayrıca Tablo 2'de, araştırmaya katılan kişilerin %3,5'inin bilgisayar, akıllı cep telefonu, tablet vb. araçları kullanma beceri düzeyi zayıfken %32,4'ünün orta, %50,4'ünün iyi ve %13,7'sinin de ileri düzeyde bu araçları kullandığı belirlenmiştir. Katılımcıların %7,1'inin çalıştıkları kurumda iş dışında internet ve bilgisayarı hiç kullanmadığı, %24,3'ünün günlük ortalama 1 saatten daha kısa bir süre kullandığı,

%37,1'inin 1-2 saat arası, %24,3'ünün 2-4 saat arası ve %7,1'inin de 4 saat ve üzerinde bir süre kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Sanal Kaytarma ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların, sanal kaytarma ölçeğinde yer alan dört alt faktöre ve ölçeğin tamamına ilişkin ortalama puanlarla bu ortalama puanlarının dağılımlarının normal olup olmadığına dair yapılan Kolmogorov-Smirnov Normallik testi sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Faktör Puanlarıyla Kolmogorov Smirnov Normallik Testi Bulguları

Faktör Grupları	N	Ort.	SS	Varyasyon Katsayısı (VK)	Çarpıklık	Basıklık	Kolmogorov- Smirnov Normallik Testi Test İstatistiği	p
Kişisel İşlemler	490	3,139	0,811	%26	-0,292	0,834	0,119	0,000
Bilgi Edinme	490	2,898	0,477	%16	-0,147	-0,363	0,162	0,000
Eğlenceli Vakit	490	3,018	0,934	%31	-0,335	-0,481	0,112	0,000
Kazanç Sağlama	490	1,737	0,636	%37	1,898	6,027	0,172	0,000
Ölçeğin Tamamı	490	2,716	0,472	%17	-0,389	0,585	0,070	0,000

Likert tipi ölçeklerden edinilen verilere ilişkin değişkenlerin normallik sınaması yapılırken, çarpıklık katsayısının +1 ile -1 arasında ve basıklık katsayısının da +2 ile -2 arasında olması literatürde kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Tablo 3'te belirtildiği gibi kazanç sağlama faktörünün hem çarpıklık değerinin (1,898>1) hem de basıklık değerinin (6,027>2) belirtilen aralıklarda yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Normallik varsayımı için varyasyon katsayısının %30'dan daha küçük bir değer olması gerekir. Eğlenceli vakit ve kazanç sağlama faktörlerinin varyasyon katsayı değerlerinin %30'dan daha büyük olduğu görülmektedir (Tablo 3). Ayrıca Tablo 3'teki Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçlarına göre tüm faktörlerin ortalama puanlarının normal

dağılım sergilemediği görülmektedir ($p<0,05$). Elde edilen bu sonuçlara göre verilerin normal dağılım sergilemediğine karar verilmiş ve nonparametrik istatistiksel yöntemlerden Mann-Whitney U testi ile Kruskal Wallis H testinden faydalanılmıştır. Kruskal Wallis H testi sonucunda istatistiki yönden anlamlı farklılık belirlenen gruplardaki farklılıkların hangi alt gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için de Mann Whitney U (Bonferroni düzeltilmeli) testi kullanılmıştır. Bonferroni düzeltilmesinde istatistiki anlamlılık sınır değeri 0,05 olarak alınmıştır. Bu sınır değeri yapılacak bütün ikili kıyaslama sayısına (küme sayısının 2'li kombinasyonu) bölünerek belirlenen sonuç, ikili karşılaştırmaların belirlenmesinde anlamlılık sınır değeri olarak kullanılmıştır.

Tablo 4
Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Med.	U Testi	p
Kişisel İşlemler	Erkek	332	246,06	4,00	26040,5	0,898
	Kadın	158	244,31	4,00		
Bilgi Edinme	Erkek	332	242,92	3,00	25371,5	0,555
	Kadın	158	250,92	3,00		
Eğlenceli Vakit	Erkek	332	227,61	3,00	20289,5	0,000
	Kadın	158	283,09	3,50		
Kazanç Sağlama	Erkek	332	244,56	1,50	25914,5	0,828
	Kadın	158	247,48	1,50		

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kaytarma Ölçeğinin alt boyutlarındaki ifadelerle katılım seviyelerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediği Mann Whitney U Testiyle araştırılmıştır. Tablo 4'te görüldüğü üzere, kişisel işlemler, bilgi edinme ve kazanç sağlama alt boyutlarındaki ortalama puanların araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre anlamlı bir

farklılığın olmadığı ($p>0,05$), eğlenceli vakit alt boyutundaysa anlamlı bir farklılığın olduğu ($p=0,00<0,05$) ve kadınların eğlenceli vakit boyutu için sıra sayı ortalamalarının (283,09) erkeklerinkinden (227,61) anlamlı derecede daha büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5
Medeni Duruma Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Faktörler	Medeni Durum	N	Sıra Ort.	Med.	U Testi	p
Kişisel İşlemler	Evli	375	230,44	4,00	15915,0	0,000
	Bekâr	115	294,61	4,00		
Bilgi Edinme	Evli	375	235,86	3,00	17948,0	0,006
	Bekâr	115	276,93	3,50		
Eğlenceli Vakit	Evli	375	246,03	3,00	21365,5	0,882
	Bekâr	115	243,79	3,50		
Kazanç Sağlama	Evli	375	241,39	1,00	20022,5	0,239
	Bekâr	115	258,89	1,50		

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kaytarma Ölçeğinin alt boyutlarının katılım seviyelerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediği Mann Whitney U Testiyle araştırılmıştır. Tablo 5'te görüldüğü üzere, eğlenceli vakit ve kazanç sağlama alt boyutlarındaki ortalama puanların araştırmaya katılanların medeni durum değişkeni ile anlamlı bir farklılığın

olmadığı ($p>0,05$), kişisel işlemler ve bilgi edinme alt boyutunda ise anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca bekârların hem kişisel işlemler boyutunda hem de bilgi edinme boyutunda sıra sayı ortalamalarının evlilerinkinden anlamlı derecede daha büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6
Çalışma Saatleri İçerisinde İnternetin Bireysel Amaçlar İçin Kullanılmasının Kabul Edilebilir Bir Durum Olup Olmadığına Yönelik Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Faktörler	İnternet kişisel amaçlar için kullanılabilir mi?	N	Sıra Ort.	Med.	U Testi	p
Kişisel İşlemler	Evet	373	268,74	4,00	13153,5	0,000
	Hayır	117	171,42	2,00		
Bilgi Edinme	Evet	373	259,91	3,00	16445,5	0,000
	Hayır	117	199,56	3,00		
Eğlenceli Vakit	Evet	373	268,28	3,50	13325,0	0,000
	Hayır	117	172,89	2,00		
Kazanç Sağlama	Evet	373	263,41	1,50	15138,5	0,000
	Hayır	117	188,39	1,00		

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kaytarma Ölçeğinin alt boyutlarına ait ifadelerle katılım düzeylerinin, çalışma saatleri içerisinde internetin kişisel amaçlar için kullanılmasının kabul edilebilir bir durum olup olmadığına yönelik düşüncelerine göre anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediği Mann Whitney U Testi ile incelenmiştir. Tablo 6'da görüldüğü üzere tüm alt boyutların ortalama puanlarının, çalışma saatleri içerisinde internetin kişisel amaçlar için kullanılmasının kabul edilebilir bir durum olmasına

yönelik çalışanların düşüncelerine göre anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ayrıca mesai saatleri içerisinde interneti bireysel amaçlar için kullanmayı kabul edilebilir bir durum olarak kabul edenlerin tüm boyutlarda sıra sayı ortalamalarının bunun tersini düşünenlerden anlamlı derecede daha büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7
Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Faktörler	Yaş Grupları	N	Sıra Ort.	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Kişisel İşlemler	18-29 arası	79	284,22	20,740	3	0,000
	30-44 arası	261	256,59			
	45-59 arası	111	213,67			
	60 ve üzeri	39	183,47			
Bilgi Edinme	18-29 arası	79	300,27	17,993	3	0,000
	30-44 arası	261	230,63			
	45-59 arası	111	230,98			
	60 ve üzeri	39	275,40			
Eğlenceli Vakit	18-29 arası	79	261,80	4,742	3	0,192
	30-44 arası	261	250,76			
	45-59 arası	111	234,39			
	60 ve üzeri	39	208,91			
Kazanç Sağlama	18-29 arası	79	295,61	12,437	3	0,006
	30-44 arası	261	238,23			
	45-59 arası	111	233,13			
	60 ve üzeri	39	227,88			

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kaytarma Ölçeğinin alt boyutlarındaki katılım seviyelerinin yaşlarına göre önemli bir farklılık sergileyip sergilemediği Kruskal-Wallis H Testiyle araştırılmıştır. Tablo 7'de görüldüğü üzere eğlenceli vakit alt boyutunun ortalama puanının araştırmaya katılanların yaş gruplarında anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p=0,192>0,05$), kişisel

işlemler, bilgi edinme ve kazanç sağlama alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Bu durumda Mann Whitney U (Bonferroni düzeltilmeli) testi yapılarak grup ortalamaları ikiye karşılaştırılmış ve farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8
Yaş Değişkenine Göre Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U Testi Sonuçları

Faktör Grupları	Yaş Grupları	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	U	Z	p
Kişisel İşlemler	18-29	79	111,10	8777,00	3152,0	-3,310	0,001
	45-59	111	84,40	9368,00			
	18-29	79	66,65	5265,00			
	60 ve üzeri	39	45,03	1756,00			
	30-44	261	196,35	51248,50			
	45-59	111	163,33	18129,50			
Bilgi Edinme	30-44	261	156,57	40863,50	7385,5	-3,145	0,002
	60 ve üzeri	39	109,91	4286,50			
	18-29	79	207,51	16393,50			
	30-44	261	159,30	41576,50			
	18-29	79	111,49	8807,50			
	45-59	111	84,12	9337,50			
Kazanç Sağlama	18-29	79	201,03	15881,00	7898,0	-3,195	0,001
	30-44	261	161,26	42089,00			
	18-29	79	109,63	8660,50			
	45-59	111	85,45	9484,50			

Çalışmada ele alınan yaş grubu sayısı 4 olduğundan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi kullanılırken 6 adet ikiye karşılaştırma yapılmıştır (önem seviyesi $0,05/6=0,0083$ olarak alınmıştır). Tablo 8'de görüldüğü üzere kişisel işlemler boyutuna yönelik; 18-29 yaş grubunda olan kişiler ile 45-59 yaş grubu ve 60 ve üzeri yaş grubunda yer alan kişilerin, 30-44 yaş grubunda yer alan kişiler ile 45-59 yaş grubu ve 60 ve üzeri yaş grubunda olan kişilerin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,0083$). Ayrıca 18-29 yaş grubunda olan kişilerle 30-44 ve 45-59 yaş grubunda yer alan kişilerin hem bilgi edinme hem de kazanç

sağlama boyutlarına yönelik düşünceleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p<0,0083$). 18-29 yaş grubunda yer alan kişiler, kişisel işlemler boyutunu 45-59 yaş grubu ve 60 ve üzeri yaş grubunda yer alan kişilerden hem bilgi edinme boyutunu hem de kazanç sağlama boyutunu 30-44 yaş grubu ve 45-59 yaş grubunda olan kişilerden daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 30-44 yaş grubunda yer alan kişilerin kişisel işlemler boyutunu, 45-59 yaş grubu ve 60 ve üzeri yaş grubunda yer alan kişilerden daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir.

Tablo 9

Eğitim Durumuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Faktör Grupları	Eğitim Grupları	N	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Kişisel İşlemler	Lise ve altı	63	179,61	33,716	3	0,000
	Önlisans	155	266,10			
	Lisans	205	229,15			
	Lisansüstü	67	309,83			
Bilgi Edinme	Lise ve altı	63	240,90	1,061	3	0,786
	Önlisans	155	249,87			
	Lisans	205	248,46			
	Lisansüstü	67	230,67			
Eğlenceli Vakit	Lise ve altı	63	230,68	3,506	3	0,320
	Önlisans	155	256,40			
	Lisans	205	249,23			
	Lisansüstü	67	222,81			
Kazanç Sağlama	Lise ve altı	63	245,41	5,874	3	0,118
	Önlisans	155	233,12			
	Lisans	205	262,17			
	Lisansüstü	67	223,22			

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kayıtma Ölçeğinin alt boyutlarına ait ifadelerle katılım seviyelerinin eğitim durumu değişkenine göre önemli bir farklılık sergileyip sergilemediği Kruskal-Wallis H Testiyle araştırılmıştır. Tablo 9'da belirtildiği gibi bilgi edinme, eğlenceli vakit ve kazanç sağlama alt boyutlarının ortalama puanlarının katılımcıların eğitim durumlarında anlamlı bir

farklılığın olmadığı ($p>0,05$), kişisel işlemler alt boyutunda ise anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Bu durumda Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi yapılarak grup ortalamaları ikiye karşılaştırılmış ve farklılığın hangi eğitim grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 10

Eğitim Durumuna Göre Bonferroni Düzeltilmeli Mann Whitney U Testi Sonuçları

Faktör Grupları	Eğitim Grupları	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	U	z	p
Kişisel İşlemler	Lise ve altı	63	81,39	5127,50	3111,5	-4,210	0,000
	Önlisans	155	120,93	18743,50			
	Lise ve altı	63	48,70	3068,00			
	Lisansüstü	67	81,30	5447,00			
	Lisans	205	125,72	25772,00			
Lisansüstü	67	169,49	11356,00	4657,0	-3,969	0,000	

Çalışmada ele alınan eğitim grubu sayısı 4 olduğundan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi kullanılırken 6 adet ikiye karşılaştırma testi yapılmıştır (önem seviyesi $0,05/6=0,0083$ olarak alınmıştır). Tablo 10'da görüldüğü üzere kişisel işlemler boyutuna yönelik; lise ve altı eğitim grubunda yer alan kişiler ile önlisans ve lisansüstü eğitim grubunda yer alan kişilerin, lisans eğitim grubunda yer alan kişiler ile lisansüstü eğitim grubundaki

kişilerin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p<0,0083$). Ayrıca kişisel işlemler boyutunu; lisansüstü eğitim grubunda yer alan kişiler lise ve altı grubu ile lisans grubunda yer alanlardan daha fazla önemserken, önlisans eğitim grubunda yer alan kişiler ise lise ve altı grubunda yer alan kişilerden bu boyutu daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 11

İstihdam Durumuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Faktör Grupları	İstihdam Grupları	N	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Kişisel İşlemler	Kadrolu	325	229,92	20,935	2	0,000
	Sözleşmeli	103	302,00			
	İşçi	62	233,33			
Bilgi Edinme	Kadrolu	325	229,21	13,391	2	0,001
	Sözleşmeli	103	282,50			
	İşçi	62	269,43			
Eğlenceli Vakit	Kadrolu	325	221,96	29,576	2	0,000
	Sözleşmeli	103	305,68			
	İşçi	62	268,93			
Kazanç Sağlama	Kadrolu	325	242,13	2,553	2	0,279
	Sözleşmeli	103	264,00			
	İşçi	62	232,44			

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kayıtma Ölçeğinin alt boyutlarına ait ifadelerle katılım düzeylerinin istihdam durumlarına göre anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediği Kruskal-Wallis H Testi ile incelenmiştir. Tablo 11'de görüldüğü üzere kazanç sağlama

alt boyutunun ortalama puanının katılımcıların istihdam durumlarına göre anlamlı farklılığın olmadığı ($p>0,05$), kişisel işlemler, bilgi edinme ve eğlenceli vakit alt boyutlarının ise anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Bu durumda

Bonferroni düzeltmeli Mann Whitney U testi yapılarak grup ortalamaları ikiye karşılaştırılmış ve farklılığın hangi istihdam grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 12

İstihdam Durumuna Göre Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U Testi Sonuçları

Faktör Grupları	İstihdam Grupları	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	U	z	p
Kişisel İşlemler	Kadrolu	325	199,34	64785,50	11810,5	-4,520	0,000
	Sözleşmeli	103	262,33	27020,50			
	Sözleşmeli	103	91,66	9441,00	2301,0	-3,012	0,003
Bilgi Edinme	İşçi	62	68,61	4254,00	13091,5	-3,370	0,001
	Kadrolu	325	203,28	66066,50			
	Sözleşmeli	103	249,90	25739,50	11041,0	-5,232	0,000
Eğlenceli Vakit	Kadrolu	325	196,97	64016,00	8120,5	-2,430	0,015
	Sözleşmeli	103	269,81	27790,00			
	İşçi	62	225,52	13982,50			

Çalışmada ele alınan istihdam grubu sayısı 3 olduğundan Bonferroni düzeltmeli Mann Whitney U testi kullanılırken 3 adet ikiye karşılaştırma testi yapılmıştır (önem seviyesi $0,05/3=0,017$ olarak alınmıştır). Tablo 12’de görüldüğü üzere kişisel işlemler, bilgi edinme ve eğlenceli vakit boyutlarına yönelik sözleşmeli personel ile kadro ve işçilerin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılığın

olduğu belirlenmiştir ($p<0,017$). Ayrıca kişisel işlemler, bilgi edinme ve eğlenceli vakit boyutlarını sözleşmeli personel kadro çalışanlardan daha fazla önemserken, kişisel işlemler boyutunu sözleşmeli personelin işçilerden ve eğlenceli vakit boyutunu da işçilerin kadro çalışanlardan daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 13

Aylık Gelire Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Faktör Grupları	Aylık Gelir Grupları	N	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Kişisel İşlemler	4500 TL'den az	8	154,75	10,883	3	0,012
	4500-5999 TL arası	128	271,84			
	6000-7999 TL arası	278	232,31			
	8000 TL ve üzeri	76	258,92			
Bilgi Edinme	4500 TL'den az	8	149,75	7,432	3	0,059
	4500-5999 TL arası	128	261,86			
	6000-7999 TL arası	278	246,82			
	8000 TL ve üzeri	76	223,22			
Eğlenceli Vakit	4500 TL'den az	8	65,63	15,901	3	0,001
	4500-5999 TL arası	128	263,23			
	6000-7999 TL arası	278	246,52			
	8000 TL ve üzeri	76	230,85			
Kazanç Sağlama	4500 TL'den az	8	162,13	5,089	3	0,165
	4500-5999 TL arası	128	245,53			
	6000-7999 TL arası	278	253,06			
	8000 TL ve üzeri	76	226,58			

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kaytarma Ölçeğinin alt boyutlarına ait ifadelerle katılım seviyelerinin aylık gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediği Kruskal-Wallis H Testiyle araştırılmıştır. Tablo 13 incelendiğinde, bilgi edinme ve kazanç sağlama alt boyutlarının ortalama puanlarının katılımçıların aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir

farklılığın olmadığı ($p>0,05$), kişisel işlemler ve eğlenceli vakit boyutlarının ise anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Bu durumda Bonferroni düzeltmeli Mann Whitney U testi yapılarak grup ortalamaları ikiye karşılaştırılmış ve farklılığın hangi aylık gelir grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14

Aylık Gelire Göre Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U Testi Sonuçları

Faktör Grupları	Aylık Gelir Grupları	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	U	z	p
Kişisel İşlemler	4500-5999 TL arası	128	226,18	28951,50	14888,5	-2,651	0,008
	6000-7999 TL arası	278	193,06	53669,50			
	4500 TL'den az	8	17,13	137,00	101,0	-	0,000
Eğlenceli Vakit	4500-5999 TL arası	128	71,71	9179,00	315,0	-3,471	0,001
	4500 TL'den az	8	43,88	351,00			
	6000-7999 TL arası	278	146,37	40690,00	73,0	-3,531	0,000
	4500 TL'den az	8	13,63	109,00			
	8000 TL ve üzeri	76	45,54	3461,00			

Çalışmada ele alınan gelir grubu sayısı 4 olduğundan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi kullanılırken 6 adet ikişerli karşılaştırma testi yapılmıştır (önem seviyesi $0,05/6=0,0083$ olarak alınmıştır). Tablo 14'te görüldüğü üzere; kişisel işlemler boyutunda 4500-5999 TL arası gelir grubu ile 6000-7999 TL arası gelir grubunda anlamlı bir farklılık gözlenirken, eğlenceli vakit boyutunda ise 4500 TL'den az gelir grubu ile 4500-5999 TL arası, 6000-7999 TL arası ve 8000 TL ve üzeri gelir grupları arasında anlamlı bir

farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,0083$). Aylık geliri 4500-5999 TL arası olan kişilerin aylık geliri 6000-7999 TL arası olan kişilere göre kişisel işlemler boyutunu daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir. Ayrıca aylık geliri 4500 TL'den az olan kişilerin 4500-5999 TL arası, 6000-7999 TL arası ve 8000 TL ve üzeri aylık gelire sahip olan kişilere göre eğlenceli vakit boyutunu daha az önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 15

Çalışma Süresine Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Faktör Grupları	Çalışma Süresi Grupları	N	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	p
Kişisel İşlemler	5 yıldan az	80	257,13	6,944	4	0,139
	5 ile 10 yıl	147	254,40			
	10 ile 15 yıl	122	245,05			
	15 ile 20 yıl	79	251,37			
Bilgi Edinme	20 yıldan fazla	62	202,80	23,142	4	0,000
	5 yıldan az	80	278,63			
	5 ile 10 yıl	147	243,80			
	10 ile 15 yıl	122	204,69			
Eğlenceli Vakit	15 ile 20 yıl	79	289,14	14,426	4	0,006
	20 yıldan fazla	62	231,48			
	5 yıldan az	80	232,13			
	5 ile 10 yıl	147	269,26			
Kazanç Sağlama	10 ile 15 yıl	122	233,79	16,881	4	0,002
	15 ile 20 yıl	79	268,79			
	20 yıldan fazla	62	199,79			
	5 yıldan az	80	260,08			
	5 ile 10 yıl	147	273,01			
	10 ile 15 yıl	122	219,12			
	15 ile 20 yıl	79	253,26			
	20 yıldan fazla	62	203,48			

Araştırmaya katılan kişilerin Sanal Kaytarma Ölçeğinin alt boyutlarına ait ifadelerle katılım düzeylerinin, kamu kurumlarında toplam çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediği Kruskal-Wallis H Testiyle araştırılmıştır. Tablo 15'te görüldüğü üzere; kişisel işlemler alt boyutunun ortalama puanının katılımcıların çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık

göstermediği ($p>0,05$), bilgi edinme, eğlenceli vakit ve kazanç sağlama alt boyutlarının ise anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Bu durumda Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi yapılarak grup ortalamaları ikişerli karşılaştırılmış ve farklılığın hangi çalışma süresi grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 16

Çalışma Süresine Göre Bonferroni Düzeltilmeli Mann Whitney U Testi Sonuçları

Faktör Grupları	Çalışma Süresi Grupları	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	U	z	p
Bilgi Edinme	5 yıldan az	80	119,54	9563,00	3437,0	-3,589	0,000
	10 ile 15 yıl	122	89,67	10940,00			
	10 ile 15 yıl	122	87,77	10708,50			
	15 ile 20 yıl	79	121,42	9592,50			
Eğlenceli Vakit	5 ile 10 yıl	147	113,01	16612,50	3379,5	-2,974	0,003
	20 yıldan fazla	62	86,01	5332,50			
	5 ile 10 yıl	147	147,96	21749,50			
	10 ile 15 yıl	122	119,39	14565,50			
Kazanç Sağlama	5 ile 10 yıl	147	114,45	16824,00	3168,0	-3,526	0,000
	20 yıldan fazla	62	82,60	5121,00			

Çalışmada ele alınan çalışma süresi için grup sayısı 5 olduğundan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi kullanılırken 10 adet ikişerli karşılaştırma testi yapılmıştır (önem seviyesi $0,05/10=0,005$ olarak alınmıştır). Tablo 16'da görüldüğü üzere; bilgi edinme boyutunda 10-15 yıl arası çalışma süresi grubu ile 5 yıldan az ve 15-20 yıl arası çalışma süresi grubunda anlamlı bir farklılık gözlenirken, eğlenceli vakit boyutunda 5-10 yıl arası çalışma süresi grubu ile 20 yıldan fazla çalışma süresi grubu arasında ve kazanç sağlama boyutunda da 5-10 yıl arası çalışma süresi grubu ile 10-15 yıl arası ve 20 yıldan fazla çalışma süresi grubu arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,005$). Kamu kurumlarında toplam

çalışma süresi 10-15 yıl arası olan kişilerin çalışma süresi 5 yıldan az ve 15-20 yıl arası olan kişilere göre bilgi edinme boyutunu daha az önemserken, çalışma süresi 20 yıldan fazla olan kişilerin ise çalışma süresi 5-10 yıl arası olan kişilere göre eğlenceli vakit boyutunu daha az önemsedikleri belirlenmiştir. Ayrıca kamu kurumlarında toplam çalışma süresi 5-10 yıl arası olan kişilerin, çalışma süresi 10-15 yıl arası ve 20 yıldan fazla olan kişilere göre kazanç sağlama boyutunu daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışma hayatının vazgeçilmez bir parçası olan bilgi ve iletişim teknolojileri son yıllarda önemli gelişim kaydederek yapılan işin daha verimli ve daha hızlı yapılmasına olanak sağlamıştır. Özellikle bilgisayar ve internet kullanımı sayesinde işyerlerinde neredeyse her türlü iş yapılabilir hale gelmiştir. Ne yazık ki bilgisayar ve internetin olumlu katkılarına yanında çalışanların iş dışı konularda da bu araçlardan faydalanmaları, iş yerindeki verimliliği etkilediği yönünde bazı şüpheler uyandırmaktadır. Artık günümüzde bilgisayar ve internete ek olarak akıllı telefon ve tablet gibi cihazları da çalışanların iş yerinde iş dışı amaçlar için kullandığı görülmektedir. Lim (2002), işyerinin internet erişimini mesai saatleri içerisinde kullanarak, kişisel amaçlı web-sitelere girmek ve e-posta alıp göndermek gibi iş dışı aktiviteleri “sanal kaytarma” şeklinde ifade etmektedir. Kurumlarda, teknolojinin sağladığı faydaların yanında iş dışı kullanılması çalışanların üretkenliğini ve zamanı etkin kullanmasını olumsuz etkilemektedir (Durmuş ve Çelik, 2020: 84). Bu çalışma ile kamu kurumlarında çalışan personelin sanal kaytarma eylemine yönelik düşüncelerinin çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim, aylık gelir vb.) göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğunun; mesai saatleri içerisinde interneti bireysel amaçlar için kullanmayı kabul edilebilir bir durum olarak gördüğü; teknolojik araçları (bilgisayar(PC), akıllı cep telefonu, tablet vb.) kullanma beceri seviyelerinin iyi olduğu; iş dışında internet ve bilgisayarı bir veya iki saat arasında kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, sanal kaytarma ölçeğine yönelik kişisel işlemler, bilgi edinme, eğlenceli vakit ve kazanç sağlama alt boyutlarının ortalama puanlarına yönelik olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Katılımcıların vermiş oldukları cevapların kişilerin cinsiyetlerine göre ölçeğin eğlenceli vakit boyutunda değiştiği ve kadınların ölçeğin bu boyutunu erkeklerden daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir. Bu sonuçta kadınların ev ortamında sahip oldukları sorumlulukların erkeklere oranla daha fazla olması ve bu durumdan kaynaklanan yoğun çalışma temposunun, kadınları iş ortamında rahatlatıcı eylemlere sevk etmesinin etkisinin olduğu düşünülmektedir. Literatürde bu çalışmada olduğu gibi cinsiyet değişkenine göre sanal kaytarma ölçeği ve alt boyutlarının puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Jackson vd., 2001: 372; Garrett ve Danziger, 2008: 947; Vitak vd., 2011: 1756; Akca, 2013: 53; Lim ve Chen, 2012: 346; Karaoğlan vd., 2015: 293). Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda ise cinsiyet değişkenine göre sanal kaytarma ölçeği ve alt boyutlarının puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Anandarajan vd., 2000: 78; Lee vd., 2004: 39; Ugrin vd., 2008: 86; Askew vd., 2014: 514; Çavuşoğlu vd., 2014: 161; Çelik, 2014: 177; Kaplan ve Çetinkaya, 2014: 26-34; Özücü ve Yıldız, 2014: 107; Ünal ve Tekdemir, 2015: 107).

- Katılımcıların verdikleri cevapların kişilerin medeni durumlarına göre ölçeğin kişisel işlemler ve bilgi edinme boyutlarında değiştiği ve bekâr personelin ölçeğin bu iki boyutunu da evlilerden daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir. Bu bulguda, bekâr personelin iş dışı zamanlarında kişisel gelişimlerine, bireysel ihtiyaçlarına ve sosyal aktivitelere evlilerden daha fazla önem vermelerinin etkisinin olduğu düşünülmektedir. Bu sonuç ile paralel olarak, Küçük ve Nur (2019) bekâr katılımcıların evli katılımcılara göre daha fazla sanal kaytarma davranışında bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

- Çalışma saatleri içerisinde internetin kişisel amaçlar için kullanmanın kabul edilebilir bir durum olması ifadesine yönelik katılımcıların düşüncelerinin ölçeğin kişisel işlemler, bilgi edinme, eğlenceli vakit ve kazanç sağlama boyutlarında değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca çalışma saatleri içerisinde interneti kişisel amaçları için kullanmayı kabul edilebilir bir durum olarak gören kişilerin, bunun tersini düşünenlerden daha fazla ölçeğin tüm boyutlarını önemsedikleri belirlenmiştir. Sanal kaytarma davranışının çalışanlar tarafından masum bir eylem olarak kabul edilmesinin, personelin gerek çalışma gerekse iş dışı hayatlarında stres yoğunluklarının fazla olmasından ve bu durumdan kurtulmak için bireylerin sanal kaytarma eylemini rahatlatma aracı olarak görmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatürde internetin kişisel amaçlar için kullanımına yönelik bu çalışmada olduğu gibi benzer sonuçlar elde edilmiştir (Ramayah, 2010; Lim ve Chen, 2012; Sadıç vd., 2020: 251).

- Katılımcıların verdikleri cevapların yaşlarına göre ölçeğin kişisel işlemler, bilgi edinme ve kazanç sağlama boyutlarında değiştiği belirlenmiştir. 18-29 yaş grubunda yer alan kişiler; kişisel işlemler boyutunu 45-59 yaş grubu ve 60 ve üzeri yaş grubundaki kişilerden, hem bilgi edinme boyutunu hem de kazanç sağlama boyutunu 30-44 yaş grubu ve 45-59 yaş grubunda yer alan kişilerden daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 30-44 yaş grubunda yer alan kişilerin kişisel işlemler boyutunu, 45-59 yaş grubu ve 60 ve üzeri yaş grubunda yer alan kişilerden daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir. Bu bulguda genç personelin ileri yaştaki personele oranla teknolojiye daha hızlı uyum sağlamasının ve daha çok kullanabilmesinin etkisinin olduğu düşünülmektedir. Çünkü yaş ilerledikçe bireylerin teknolojik aletlerle ilişkisi azalmakta ve sanal kaytarma eyleminde düşüş görülmektedir. Bu sonuç ile paralel olarak Küçük ve Nur (2019), 28 yaş aralığındaki katılımcıların diğer yaş gruplarına göre daha fazla sanal kaytarma faaliyetlerinde buldukları sonucuna ulaşmıştır. Yaş değişkenine göre sanal kaytarma ölçeği ve alt boyutlarının puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösteren çalışmalarda, genellikle gençlerin diğer yaş gruplarına göre daha fazla sanal kaytarma eyleminde olduğu tespit edilmiştir (Morahan-Martin, 2001; akt.: Liberman vd., 2011: 2195; Vitak vd., 2011: 1751; Özücü ve Yıldız, 2014: 108; Garrett ve Danziger, 2008: 947; Ünal ve Tekdemir, 2015: 107).

- Katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumlarına göre ölçeğin kişisel işlemler boyutunda değiştiği ve ölçeğin kişisel işlemler boyutunu; lisansüstü eğitim grubunda yer alan kişiler lise ve altı eğitim grubu ile lisans grubunda yer alanlardan daha fazla önemserken, önlisans eğitim grubunda yer alan kişiler ise lise ve altı eğitim grubunda yer alan kişilerden bu boyutu daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin kişisel ihtiyaçlarına daha fazla önem vermelerinin bu bulguda etkisinin olduğu düşünülmektedir. Literatürde bu çalışmada olduğu gibi eğitim durumu değişkenine göre sanal kaytarma ölçeği ve alt boyutları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Chak, 2003: 19; Kaplan ve Çetinkaya, 2014: 32; Ünal ve Tekdemir, 2015: 108; Küçük ve Nur, 2019: 1114). Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda ise eğitim durumu değişkenine göre sanal kaytarma ölçeği ve alt boyutlarının puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Çavuşoğlu vd., 2014: 162; Garrett ve Danziger, 2008: 947; Özkalp vd., 2012: 27; Vitak vd., 2011: 1756; Akca, 2013: 57).

- Katılımcıların verdikleri cevapların istihdam durumuna göre kişisel işlemler, bilgi edinme ve eğlenceli vakit boyutlarında değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca bu üç boyutu sözleşmeli personel kadrolu çalışanlardan daha fazla önemserken, kişisel işlemler boyutunu

sözleşmeli personelin işçilerden ve eğlenceli vakit boyutunu da işçilerin kadrolu çalışanlardan daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçta, kişilerin istihdam durumuna göre işe karşı sorumluluk düzeylerinin farklı olmasının etkisinin olduğu düşünülmektedir.

• Katılımcıların vermiş olduğu cevapların aylık gelir durumu değişkenine göre ölçeğin kişisel işlemler ve eğlenceli vakit boyutlarında değişmekte olduğu, aylık geliri 4500-5999 TL arası olan kişilerin aylık geliri 6000-7999 TL arası olan kişilere nazaran kişisel işlemler boyutunu daha fazla önemsedikleri belirlenmiştir. Ayrıca aylık geliri 4500 TL'den az olan kişilerin 4500-5999 TL arası, 6000-7999 TL arası ve 8000 TL ve üzeri aylık gelire sahip olan kişilere göre eğlenceli vakit boyutunu daha az önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Gelir seviyesi daha düşük çalışanların iş yerinde çalıştıkları pozisyon itibarıyla daha alt kademelerde istihdam edildiği ve bu kişilerin sanal kaytarma eyleminin getireceği olumsuzluklara karşın (üstleri ile olası sorunlar yaşamamak gibi) kendilerini korumak istemelerinin bu bulguda etkisinin olduğu düşünülmektedir. Küçük ve Nur (2019) da yaptıkları araştırmada, aylık gelir durumlarına göre çalışanların sanal kaytarma davranışlarında farklılık bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

• Araştırmaya katılan kişilerin verdikleri cevapların kamu kurumlarında toplam çalışma sürelerine göre bilgi edinme, eğlenceli vakit ve kazanç sağlama boyutlarında değiştiği tespit edilmiştir. Kamu kurumlarında toplam çalışma süresi 10-15 yıl arası olan kişilerin çalışma süresi 5 yıldan az ve 15-20 yıl arası olan kişilere göre bilgi edinme boyutunu daha az önemserken, çalışma süresi 20 yıldan fazla olan kişilerin ise çalışma süresi 5-10 yıl arası olan kişilere göre eğlenceli vakit boyutunu daha az önemsedikleri belirlenmiştir. Ayrıca kamu kurumlarında toplam çalışma süresi 5-10 yıl arası olan kişilerin, çalışma süresi 10-15 yıl arası ve 20 yıldan fazla olanlara göre kazanç sağlama boyutunu daha fazla önemli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmadan farklı olarak Akca (2013), Kaplan ve Çetinkaya (2014), çalışma süresi ile sanal kaytarma ölçeği ve alt boyutlarının puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Ayrıca literatürde bu çalışmada olduğu gibi çalışma süresi değişkenine göre sanal kaytarma ölçeği ve alt boyutlarının puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Ünal ve Tekdemir, 2015).

Kamu kurumlarında hizmet veren personelin sanal kaytarma davranışı sergilememesi veya bu davranışta bulunanların sanal kaytarma davranışından uzaklaşmasını sağlamak için yöneticilere; sanal kaytarma davranışının çalışma ortamında arzu edilmeyen bir durum olduğunun çalışanlara ifade edilmesi; personelin bağlı bulunduğu kuruma aidiyet duygusunun aşılması; kuruma bağlılığın artırılması, işin gereklerinin tam olarak yerine getirilmesi, işe sahip çıkma bilincinin ve iş disiplininin sağlanması için personele çeşitli hizmet içi eğitimler sunulması önerilmektedir. Ayrıca çalışanların ücret politikalarında ekonomik şartlara uygun ve personelin refah seviyesini artırıcı önlemler alınması tavsiye edilmektedir.

Bu çalışma sadece Sivas ilinde ve belirli bir zamanda yapılmasından dolayı kısıtlılığa sahiptir. Farklı illerde veya Türkiye genelinde gerek kamu gerekse özel sektör çalışanlarına sanal kaytarma davranışına yönelik çalışmalar yapılarak daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir. Böylece sanal kaytarma davranışının önlenmesi için gerekli tedbirler alınıp bu doğrultuda düzenlemeler yapılabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akca, A. (2013). *Okul Yöneticilerinin İş Dışı İnternet Kullanım (Siber Aylıklık) Davranışlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 7. Baskı.
- Anandarajan, M., Simmers, C. ve Igbaria, M. (2000). An Exploratory Investigation of the Antecedents and Impact of Internet Usage: An Individual Perspective. *Behaviour and Information Technology*, 19(1): 69-85.
- Anandarajan, M., Simmers, C. A., ve D'Ovidio, R. (2011). Exploring the underlying structure of personal web usage in the workplace. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 14(10): 577-583. doi: 10.1089/cyber.2010.0136.
- Arslan, T. E. ve Demir, H. (2016), Sanal Kaytarma: Bir Kamu Kurumunda Hemşireler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma. *Journal of International Social Research*, 9(43): 1626-1626. doi: 10.17719/jisr.20164317733.
- Askew, K., Buckner, J., Taing, M., Ilie, A., Bauer, J. ve Coovert, M. (2014). Explaining Cyberloafing: The Role of The Theory of Planned Behavior. *Computers in Human Behavior*, 36: 510-519.
- Avcı, Y. E., Demir, S. ve Üce, Ö. (2022). İdari Personelde Sanal Kaytarma Davranışı İle İş Performansı İlişkisi. *Journal of History School*, 58: 2087-2103.
- Bayer, N. (2021). Hemşirelerde Sanal Kaytarma Davranışının İncelenmesi: Bir Özel Hastane Örneği. *Turkish Journal of Science and Health*, 2(1): 139-145. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tfsd/issue/60096/841817>.
- Blanchard, A.L. ve Henle, C.A. (2008). Correlates of Different Forms of Cyberloafing: The Role of Norms and External Locus of Control. *Computers in Human Behavior*, 24(3): 1067-1084.
- Bock, G. W. ve Ho, S. L. (2009). Non-work related computing (NWR). *Communications of the ACM*, 52(4): 124-128. Doi:10.1145/1498765.1498799.
- Chak, K. (2003), Shyness and Locus of Control as Predictors of Internet Addiction and Internet Use, *A Graduation Project in Partial Fulfillment of the Requirement for the Degree of Master of Science in New Media*, The Chinese University of Hong Kong.
- Çavuşoğlu, S., Palamutçuoğlu, A. ve Palamutçuoğlu, B.T. (2014). Çalışanların Demografik Özelliklerinin Sanal Kaytarma (Cyberloafing) Üzerindeki Etkisi: Üniversite Çalışanları Üzerinde Ampirik Bir Araştırma. *Research Journal of Business and Management*, 9(19): 149-168.
- Çelik, N. (2014). Job Satisfaction's Impact On Cyberloafing: An University Example. *10th International Academic Conference*, Haziran, Viena.
- Demir, İ.P., Ürek, D. ve Uğurluoğlu, Ö. (2017). Sağlık çalışanlarının sanal kaytarma davranışının işte üretkenliklerine etkisi. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(30): 291-303.
- Durmuş, Ş. ve Çelik, A. (2020). Sanal Kaytarma Davranışları ve Zaman Yönetimi Etkileşimi: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Araştırma Görevlileri Örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1): 79-86.
- Garrett, R. K. ve Danziger, J. N. (2008). Disaffection or Expected Outcomes: Understanding Personal Internet Use During Work. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13: 937-958.
- Güler, A. & Güner, Y. (2022) Kamu Kurumlarında Sanal Kaytarmaya Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *İşletme Bilimi Dergisi*, 10(2), 247-274.
- Gültekin, D. ve Ulusoy, H. (2022). Sağlık Çalışanlarında Sanal Kaytarma ve Örgütsel Güven Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Journal of Healthcare Management and Leadership*, (1): 70-97. doi: 10.35345/johmal.1091046.
- Hosgör, H. , Coşkun, F. , Cin, S. ve Ülker Dörttepe, Z. (2021). Hemşirelerin Sanal Kaytarma Davranışlarının, Hizmet Verme Yatkınlıkları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 7(2): 366-376. <https://dergipark.org.tr/en/pub/usaysad/issue/64697/988581>.
- Jackson, L. A., Ervin, K. S., Gardner, P. D. ve Schmitt, N. (2001). Gender and the Internet: Women Communicating and Men Searching. *Sex Roles*, 44: (5/6), 363-379.
- Kaplan, M. ve Çetinkaya, A. g. (2014). Sanal Kaytarma ve Demografik Özellikler Açısından Farklılıklar: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1): 26-34.

- Karaoğlan Yılmaz, F. G., Yılmaz, R., Öztürk, H. T., Sezer, B. ve Karademir, T. (2015). Cyberloafing as a Barrier to the Successful Integration of Information and Communication Technologies into Teaching and Learning Environments. *Computers in Human Behavior*, 45: 290-298.
- Koç, K. ve Altuntaş, S. (2021). Sağlık çalışanlarında sanal kaytarma davranışları. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 8(2): 284-292.
- Küçük, F. ve Nur, E. (2019). Sanal Kaytarma Davranışları İle İş Verimliliği Arasındaki İlişki: Harran Üniversitesinde Çalışan Akademik ve İdari Personel Üzerine Bir Araştırma. *International Social Science Journal*, 12(66): 1102-1116. doi: 10.17719/jisr.2019.3656.
- Lee, Z., Lee, Y. ve Kim, Y. (2004). Personal Web Usage in Organizations. Personal Web Usage in the Workplace: A Guide to Effective Human Resources Management (editörler: M. Anandarajan ve C. Simmers), *Information Science Publishing*.
- Lim, V. K. (2002). The IT way of loafing on the job: cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *Journal of Organizational Behavior*, 23(5): 675-694.
- Lim, V. K. ve Chen, D. J. (2012). Cyberloafing at the Workplace: Gain or Drain on Work?. *Behaviour & Information Technology*, 31(4): 343-353. doi:10.1080/01449290903353054.
- Lim, V. K. ve Teo, T. S. (2005). Prevalence, perceived seriousness, justification and regulation of cyberloafing in Singapore: An exploratory study. *Information & Management*, 42(8): 1081-1093. https://doi.org/10.1016/j.im.2004.12.002.
- Morahan-Martin, J. (2001). Caught in the Web: Research and Criticism of Internet Abuse with Application to College Students, Learning and teaching on the World Wide Web, (editör: C. R. Wolfe), 191-219, Academic Pres, San Diego, CA, aktaran: Liberman, B. Seidman, McKenna, G. K. ve Buffardi, L. E. (2011) Employee Job Attitudes and Organizational Characteristics as Predictors of Cyberloafing. *Computers in Human Behavior*, 27: 2192-2199.
- Örücü, E. ve Yıldız, H. (2014). İşyerinde kişisel internet ve teknoloji kullanımı: Sanal kaytarma. *Ege Akademik Bakış*, 14(1): 99-114. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/560040.
- Özdem, G. ve Demir, A. (2015). Okul Yöneticilerinde Sanal Kaytarma Davranışı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3): 1030-1042. https://dergipark.org.tr/en/pub/mersinefd/issue/17398/182040.
- Özkalp, E., Aydın, U. ve Tekeli, S. (2012). Sapkın Örgütsel Davranışlar ve Çalışma Yaşamında Yeni Bir Olgu: Sanal Kaytarma (Cyberloafing) ve İş İlişkilerine Etkileri. *Çimento İşveren Dergisi*, 26(2): 18-33.
- Ramayah, T. (2010). Personal Web Usage and Work Inefficiency. *Business Strategy Series*, 11(5): 295-301.
- Sadıç, E., Eğilmez, Ö. ve Haşit, G. (2020). Üniversite Çalışanları Bağlamında Sanal Kaytarma ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerine Bir İnceleme. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 234-256. doi: 10.33905/bseusbed.777522.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). Using Multivariate Statistics, Boston MA: Allyn & Bacon, (Hale, I. (2015). Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlama Çalışması, *Elementary Education Online*, 14(2): 874-884.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutuluların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Nobel Basım Yayın, 4. Baskı.
- Ugrın, J. C., Pearson, J. M. ve Odom, M. D. (2008). Profiling Cyber-Slackers in the Workplace: Demographic, Cultural, and Workplace Factors. *Journal of Internet Commerce*, 6(3): 75-89.
- Ünal, F. ve Tekdemir, S. (2015). Sanal kaytarma: Bir kamu kurumunda ampirik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2): 97-99. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/194136.
- Ürek, D., Bilgin Demir, İ. ve Uğurluoğlu, Ö. (2018). Sağlık Çalışanlarının Sanal Kaytarma Davranışlarının İncelenmesi: Bir Üniversite Hastanesi Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2): 135-148. doi: 10.18037/ausbd.552423.
- Vitak, J., Crouse, J. ve La Rose, R. (2011). Personal Internet Use at Work: Understanding Cyberslacking. *Computers in Human Behavior*, 27: 1751-1759.
- Wallace, P. (2004). *The Internet in the Workplace: How New Technology is Transforming Work (1st Edition)*. Cambridge University Press.
- Weissenfeld, K., Abramova, O. ve Krasnova, H. (2019). Antecedents for cyberloafing- A literature review. *International Conference on Wirtschaftsinformatik*, 1687-1701.
- Yıldırım, E. ve Öztürk, U. (2022). Örgütsel Davranışlarda Ölçek Araştırmaları: Sanal Kaytarma. *Eğitim Yayınevi*. E-book.